

**УДК 339.9 (075.8)**

**Татаренко Н.О.,**  
*к.е.н., професор*  
*кафедри міжнародної економіки і бізнесу ФМВ*  
*Національного авіаційного університету*

**НАЦІОНАЛЬНІ МОБІЛІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ  
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ГЛОБАЛЬНІ  
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІННОВАЦІЇ.**

Сам факт наявності національної стратегії економічного розвитку країни в глобальному середовищі вже сам по собі свідчить про те, що мова йде про **суверенну державу**, яка сама визначає цілі, механізми та інструменти їх досягнення з урахуванням національних економічних і соціальних інтересів. До того ж йдеться не про поступальний розвиток, а про проривний, покликаний забезпечити країні приєднання до світового простору (і економічного, і, як похідна, - політичного) на паритетних умовах.

Економічна наука проводить чітку межу між двома можливими концептуальними підходами до формування засад розвитку національної економіки. Свого часу вони поділялись на дві течії - меркантилізм і камералізм, нині - на модернізм (лібералізм) і традиційність (солідаризм, комунітаризм, суверенність). Принципова різниця між ними полягає у ролі, яку відіграє держава в організації та забезпеченні процесу економічного розвитку.

Зрозуміло, що ліберальний (модерністський) підхід, збудований на гаслі «менше держави» не потребує і не передбачає існування будь-яких стратегій - ці стратегії підмінюються ідеями вільної конкуренції і відкритих настіж кордонів для притоку чужих товарів і інвестицій, фактично, в інтересах країн, готових до освоєння їхніх національних економічних територій. Декларована кінцева мета - економічна ефективність (перемагає сильніший), а об'єктивні наслідки такого розвитку - розшарування суспільства і скасування державного суверенітету.

Протилежний підхід - традиціоналістський, поряд з вимогою урахування цивілізаційних особливостей розвитку, потребує сильної держави, покликаної і здатної створити умови та нові напрямки економічного розвитку, захистити національних товаровиробників, підтри-

мати їх в прагненні експансії на зовнішні ринки - саме такої держави, яка і сформулює національну стратегію розвитку, і опікуватиметься її реалізацією на угоду національним інтересам. Кінцева мета - соціальна ефективність, а саме - поступальний розвиток країни.

Вікове протистояння цих протилежних концепцій розвитку добре проаналізоване економічною спільнотою, проте **традиціоналізм** сьогодні, хоча і лежить в основі успішних кейсів економічного прориву, «позбавлений права голосу», тоді як **модернізація** стала глобальним гаслом і провідним каналом економічної інтервенції. З нею пов'язуються соціально-економічні інновації, як в межах держави (а насправді, звичайного домініону - самокерованої території, що знаходиться під протекторатом метрополії), так і в глобальному вимірі (тут соціально-економічне вирівнювання країн також на практиці обертається їхнім розшаруванням) .

Тому актуальним сьогодні залишається висвітлення засад іншої парадигми розвитку, яка, за твердженням ліберальних наукових кіл веде до відставання, а на практиці пропонує механізми реалізації національних інтересів, відображених у національних стратегіях економічного розвитку, що забезпечують фактичний суверенітет (нерозривний з ідентичністю) навіть на рівні інтеграційних об'єднань (таких, наприклад, як АСЕАН), і солідарну взаємодію країн.

Першоосновою традиціоналістської концепції економічного прориву, реалізованої в низці сьогодні успішних країн, стала мобілізаційна модель розвитку. Сама по собі ця модель - це тісне поєднання позаекономічних і економічних складових, а кінцева мета - досягнення соціальної і економічної ефективності. Зокрема:

**Позаекономічні складові**, що відбивають суть цієї моделі – це провідна роль держави (етатизм), яка забезпечується за наявності:

- кодифікованої стратегії суверенного національного економічного і соціального розвитку;
- пасіонарного, харизматичного лідера;
- сильної ідеологічної складової;
- кодифікованої політики комунітаризму (солідаризму);
- державного патерналізму;

**Економічні складові** (водночас механізми і інструменти) – це провідна роль держави (етатизм), яка реалізується через:

- державну власність;

- індикативне планування (таргетування);
- макроекономічне регулювання;
- валютне регулювання;
- контроль за рівнем прибутковості і рівнем заробітної плати;
- контроль за інвестиціями;
- пільгове кредитування, субсидування, дотування;
- політику зайнятості;
- синергії державно-приватного партнерства;

***Зовнішня політика за такої моделі базується на:***

- усвідомленні конфронтаційності національних інтересів країн;
- національному економічному егоїзмі;
- абсолютній і прихованій автаркії;
- політиці імпортозаміщення;
- сировинному характері імпорту;
- експортній експансії.

***Основна мета реалізації такої моделі – це соціально-економічний добробут***, який забезпечується солідаризмом і гарантує соціальну стабільність, соціальне вирівнювання через розвиток соціальної сфери. В свою чергу, ця мета стає мотивацією до участі в реалізації мобілізаційної моделі.

Проводячи паралелі між мобілізаційною моделлю розвитку, її завданнями і інструментами та традиціоналістським підходом до трактування соціально-економічних інновацій, можна з упевненістю констатувати, що їхні складові фактично ідентичні.

Зокрема, у економічній площині такі підходи декларують необхідність:

- раціоналізації структури власності, а саме забезпечення у суспільній структурі тієї частки державної власності, яка забезпечить державі можливості контролювати і корегувати соціально-економічні процеси;
- удосконалення системи перерозподілу національного доходу з метою формування стійкої бази соціальних гарантій (вимоги до набору і їхніх якісних показників формулюються з урахуванням цивілізаційних особливостей, традицій і ментальності країн);
- удосконалення бюджетної політики, яка має бути такою, що оптимально інтегрує потреби ліберальної економіки і потреби соціального розвитку;

- запровадження валютного регулювання як одного із провідних факторів, який в умовах глобалізації максимально захищає національну економіку від небажаної експансії та, водночас, не створює перешкод дії законів ринку;

- удосконалення макроекономічної політики, яка наряду з валютною політикою, є основним важелем регулювання економіки.

Позаекономічні складові сучасних інноваційних зрушень, як і у мобілізаційній моделі національного економічного розвитку, зводяться до:

- формулювання національної інноваційної стратегії розвитку, тобто до постановки цілей і завдань, вирішення яких забезпечить соціально-економічні перетворення;

- наявність лідера, або політичної партії, яка візьме на себе розробку і реалізацію визначеної стратегії

- формування інститутів ідеологічного забезпечення соціальних перетворень.

Суспільство має бути поінформованим до якої мети воно рухається, яких результатів воно прагне і яким чином цей рух позначиться на суспільному добробуті. Звичайно, традиціоналістські цінності спонукають до позитивної і всім зрозумілої відповіді на це питання - це формування засад солідаризму, який передбачає і соціальне зближення, і соціальне економічне вирівнювання.

Соціально-економічні інновації позначаються і на міжнародній сфері, на міжнародній економічній діяльності, причому двояко – по-перше, розвиток країн за традиціоналістськими соціально-економічними моделями (економічного націоналізму та запровадження системи прихованої автаркії, які належать і до складових мобілізацій-ної моделі) має своїм наслідком поступову трансформацію глобального соціально-економічного ландшафту; по-друге, ставить перед цим середовищем нові вимоги по створенню комфортного глобального соціально-економічного клімату, а саме, потребує:

- запровадження солідарних (комунітарних) принципів у розбудові міжнародних відносин;

- вільного трансферу технологій.

Розвиток соціально-економічної сфери має національні виміри, такі як розвиток соціальної інфраструктури, раціоналізація соціальних трансфертів, забезпечення солідаризму. Поширюючись на

глобальний простір за цією моделлю він зміщується з відносин між приватними суб'єктами на відносини між країнами. Таким чином, глобальні трансформації змінюють свою космополітичну парадигму на парадигму солідарної співпраці країн, і метою такої співпраці стає не лише економічна ефективність, а й ефективність соціальна. Пам'ятаючи, що традиціоналістська модель трактує джерело соціально-економічних інновацій через відносини між суб'єктами-країнами, а не приватними акторами, можна зробити висновок, що на глобальному рівні ці інновації також полягатимуть у розбудові солідаристських заasad таких відносин, заперечуючи конкуренцію за виживання країн, розшарування їх на «південь-північ», ядро і периферію.

### Список використаних джерел:

1. Tatarenko N. Solidarism in global and national economies. // Eastern Europe: Regional Studies. - 2017. - N1(1). - Tbilisi-Chisinau, 2017. - С. 28-47.
2. Tatarenko N. Solidarism in Global and National Economies: institutional discourse // Eastern Europe: Regional Studies: Monograph / V. Teosa, V. Tsivatyj, M. Matsaberidze & other. - Chişinău: Moldova State Univ., Tbilisi State Univ., Diplomatic Acad. of Ukraine.— 2017.— 359 p.— P. 214-236.
3. Стратегии национального развития в контексте формирования нового мирового порядка. Татаренко Н.О. Исторический контекст французской экономической модели // Франция в глобальном мире: поиск конкурентной стратегии: Монография / Я.М.Столярчук, Н.А.Татаренко, А.М.Поручник, К.И.Звиргзде. - К.: ДАУ, 2017. - 348 с. — С. 10-150.
4. Татаренко Н.О. Камералізм як ментальне підґрунтя економічної політики і як основа моделі економічного розвитку. / Австрія і Україна на історичних перехрестях: Науковий збірник. - К.: ДАУ, 2016. - С. 88-119.
5. Татаренко Н.О. Солідаризм: виклики стратегії національного економічного розвитку // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія «Економічні науки». Випуск 22. - К.: ДАУ, 2015 - С.13-23.
6. Татаренко Н.О. Французька економічна модель: теорія та практика дирижизму / Французька модель державності: політичний, економічний, соціальний і правовий аспекти: Монографія / відпов. ред. Н.О. Татаренко, С.С. Троян, О.І. Шаповалова. - К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2015.—С. 68-97.
7. Татаренко Н.О. Витоки етатизму економічної моделі розвитку Туреччини // Україна - Туреччина: історія, політика, економіка, право, дипломатія, культура: Монографія / За заг. ред. В.І.Сергійчука, Н.О.Татаренко - К.: Український письменник, 2015. - 550 с. - С. 115-128.